

Síntese: OS DEREITOS HUMANOS E A SÚA CONSTITUCIONALIZACIÓN POR PARTE DOS ESTADOS.

1. Xénese histórica e fundamento da noción de dereitos humanos.

Os dereitos humanos son os dereitos inherentes a calquera persoa, só polo feito de ser humana, con independencia da súa orixe étnica, do seu xénero... Son un logro da modernidade, froito de longos movementos e loitas sociais.

1.1. Na Antigüidade e na Idade Media: o estatus socio-político dos individuos era unha condición natural derivada da “lotería natural” do seu nacemento, e non había uns dereitos comúns para todos os seres humanos.

O Cristianismo proclamou a igualdade de todos os seres humanos, en canto fillos de Deus e polo tanto irmáns. Pero a estratificación da sociedade feudal baseada na desigualdade e os privilexios sostívose co beneplácito da Igrexa.

1.2. Na Modernidade: a burguesía ascendente esixirá o recoñecemento de dereitos e liberdades individuais; até liquidar o sistema estamental e as propias monarquías absolutas coas revolucións burguesas, e declarar a “liberdade, igualdade e fraternidade” de todos os cidadáns.

A proclamación solemne dos dereitos e liberdades producírase na Declaración de Independencia dos EEUU de América (1776), e na Declaración de Dereitos do Home e do Cidadán da Revolución Francesa (1789).

Pero facer efectivo o recoñecemento de tales dereitos para todos os seres humanos, será unha tarefa longa e custosa.

1.3. A fundamentación teórica

O Movemento Ilustrado (s. XVIII) proclamará a autonomía da razón humana e a súa capacidade para fundar unha nova orde social e política, baseada na vontade libre e soberana dos cidadáns, nados libres e iguais.

J. Locke afirmará que todos os homes, nados libres e iguais, teñen uns dereitos naturais e inalienables: á vida, á liberdade e á propiedade.

I. Kant fundamentará na natureza racional humana as bases da dignidade humana, raíz dos dereitos humanos individuais.

2. A constitucionalización dos dereitos humanos

Os dereitos humanos, como dereitos naturais, son esixencias morais da dignidade humana. Polo que, reclaman ser institucionalizados e desenvolto xuridicamente para acadar a forza vinculante e o respaldo do Dereito positivo.

Así, os dereitos humanos incorpóranse progresivamente como dereitos fundamentais nas constitucións dos Estados. O constitucionalismo moderno ten a súa orixe na defensa dos dereitos fundamentais dos individuos fronte ao posible abuso do poder político.

O proceso de positivización constitucional dos dereitos humanos prodúcese historicamente en diferentes etapas, que amplían o catálogo de dereitos como consecuencia das conquistas reivindicativas dos movementos sociais:

- a) Fase de recoñecemento das liberdades e dereitos cívico-políticos dos individuos: denominada “primeira xeración” de dereitos.
- b) Fase de recoñecemento dos dereitos económicos, sociais e culturais: denominada “segunda xeración” de dereitos. Estes dereitos darán lugar o denominado Estado Social de Benestar.

Algúns dos dereitos recoñecidos constitucionalmente non pasan de ser principios ou obxectivos programáticos de difícil realización efectiva .

3. A internacionalización dos dereitos humanos

As Declaracións de Dereitos do século XVIII e XIX, aínda que literalmente se expresaban en termos de universalidade, limitaban o seu alcance xurídico á esfera concreta dos Estados cuxas constitucións os recoñecían.

As Declaracións do século XX —a parte de reafirmar a universalidade dos dereitos— xorden e son promulgadas por organizacións de carácter internacional e estenden o seu alcance a un ámbito mundial.

Despois da Segunda Guerra Mundial estendeuse a preocupación por asegurar unha protección máis eficaz dos dereitos humanos por enriba das fronteiras internas de cada Estado. Así xorde a Declaración Universal de Dereitos Humanos da Organización das Nacións Unidas (ONU) de 1948. Posteriormente (1966) daráselles un carácter máis vinculante baixo a forma de Convenios e Pactos internacionais, subscritos polos Estados.

Formularanse novos dereitos, recollendo novas reivindicacións (“terceira xeración” de dereitos): o dereito á autodeterminación dos pobos, o dereito á protección das minorías étnicas, culturais e lingüísticas, o dereito de igualdade efectiva da muller, así como os derivados da maternidade, etc.

4. O presente e o futuro dos dereitos humanos

4.1 Necesidade de organismos internacionais lexítimos e efectivos

A D.U.D.H. da ONU e os Convenios e Pactos Internacionais teñen unha dimensión e autoridade moral evidente, pero o seu alcance xurídico é escaso. A institucionalización internacional dos dereitos humanos pola ONU carece dun verdadeiro poder coactivo que os garanta e faga respectar a nivel mundial.

Só con organismos internacionais de ámbito mundial, verdadeiramente democráticos e con auténtico poder, poderían universalizarse os principios xerais de moralidade que subxacen ao recoñecemento dos dereitos humanos, sen anular a diversidade cultural de formas de vida dos diferentes pobos.

4.2. Necesidade de políticas económicas mundiais concertadas e xustas

A ausencia dun mínimo desenvolvemento económico e social facilita a instauración de réximes políticos represores das liberdades individuais e incapaces de garantir os dereitos económicos e sociais básicos.

Un avance na implantación e respecto dos dereitos humanos depende da adopción de medidas políticas e económicas concertadas a escala mundial.

Só unha política de ámbito mundial, verdadeiramente democrática, será capaz de adoptar medidas xustas e efectivas para encarar os graves problemas da sociedade actual.

É evidente que este ideal dunha comunidade política democrática de ámbito mundial —xa dexergado por algúns filósofos ilustrados como Kant— non é hoxe por hoxe aínda máis que unha aspiración utópica